

בנות צלפחד מול קrhoח ועדתו

על צהר

במדבר כז, א-ז	במדבר טז, א-ז
ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר למשפחות משה בן יוסף	ויקח קrhoת בן צהר בן קהת בן לוי...
ותעמדנה לפני משה ולפניהם אלעזר הכהן ולפניהם הנשאים וכל העדה, פתח אהל מועד	ויקומו לפני משה... ויקחלו על משה ועל אהרון
לאמר אחינו מות במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנעדים על הי' בעדת קrhoת. למה יגרע שם אחינו מותך משפחתו...!! תנה לנו אחוזה בתוך אחינו אחינו	ויאמרו אליהם רב לכם, כי כל העדה כלם קדושים... ומודיע תתנסחו על קהל הי' !!

יש לשים לב לנוקחות הדמיון והשוני. גם קrhoח וגם בנות צלפחד מיווחסים עד לאחר מכן יעקב: לי וויסף. גם קrhoח וגם בנות צלפחד מציגים, כל אחד מהם, שאלה נוקבת: "וַיִּמְדֹעַ תִּתְנַשֵּׂא עַל קָהָל ה'" (במדבר טז, ג!!) "לִמְהִרְעָ שֶׁסְ-אַבְנֵנוּ מִתְזָקֵן שֶׁשְׁפַחְתָּנוּ" (במדבר כז, ד!!) אך פה מסתיימים הדמיון. הופעתו של קrhoח מוגדרת בביטויים 'ויקח', 'ויקומו לפני', 'ויקחלו עלי', שהם ביטויים של תוקפנות ומרידה. הופעתו של בנות צלפחד פותחת במיללים ותקרבנה, ותעמדנה לפני, שהם ביטויים של הכנעה וקבלה מרות.

כגד דברי קrhoח: "ירב לךם פִּי כֵּל קָהָל בְּלָשָׁן קָדְשִׁים" (במדבר טז, ג), אומרות בנות צלפחד: "וַיֹּהֶא לֵא קִיה בְּתֻזְקָה הַנְּעָזִים עַל הַיְּבָעֵת קָרְחָ" (במדבר כז, ג). החזרה על השורש י"ד שלוש פעמים בפסק אחד, יוצרת מילה מנונה המכוננת אותן לראור את התנגדותן העזה לעדת קrhoח. "עדיה" זו מתוארת בפייה שככל עניינה להיעדר על הי', ככלומר, למרוד בו.

קrhoח מסיים בשאלתו: "וַיִּמְדֹעַ תִּתְנַשֵּׂא עַל קָהָל ה'" (במדבר טז, ג!!) אין המשנה לשאלת פתוחה זו. היא מהדזהות בחלל העולם, ומטרתה איננה אינפורטטיבית, אלא להרים את נס המרד בעם. לעומת זאת, בנות צלפחד שואלות: "למה יגרע, אך מיד מציעו הצעה אופרטיבית: 'תנה לנו אחוזה בתוך אחינו אחינו'. אין זו קושיה הבאה לקנטונג ולהמריד, אלא שאלה שיש לה פתרון מעשי.

חכמוני מעריכים את בנות צלפחד, ורואים בהן בנות נפלאות: "בנות צלפחד חכמוניות הן, דרישניות הן, צדקניות הן" (ביבלי, בבא בתרא קיט ע"ב). נשים לבן הנזכרים בטענתן. הן מגדריות את קrhoח ועדתו כינוועדים על הי', ומצהירות שלא איביהן, ומילא אף לא הן, משתיכיכים אליהם. הן בעצם אומרות: 'למשמע אוזן', דברינו עלולים להישמע דומים לאוטם מורדים, אך זהו דמיון חיצוני בלבד! אנו רוחקות מתפישת עולם ומדרך מחשבתם'. מtopic דבריהן מתבקש הקורא להשוות בין התמונה של בנות צלפחד הקרים, אל משה ובין התקהלוותם של קrhoח ועדתו. השוואה כזו:

בעיקרו, סיפורן של בנות צלפחד (במדבר כז, א-ז) עוסק בדיני נחלה וירושה. פרטיו הסיפור הם כלהלן: צלפחד נפטר והשארו אחריו חמש בנות – 'מחלה', נעה וחגלה ומילכה ותרצה. הבנות ניגשו אל משה, אלעזר והנשאים בפתח אהל מועד, וטוונות מי יש לתהן נחלה בארץ, על אף שאין בן זכר במשפחתן: "לִפְהָ ?גְּרָע שֶׁסְ-אַבְנֵנוּ מִתְזָקֵן שֶׁשְׁפַחְתָּנוּ כִּי אֵין לוֹ בָּן תְּנֵה אֲחֵה בְּתוֹךְ אֲחֵי אַבְנֵי" (במדבר כז, ז). משה שאינו יודע מה דין, שואל את הי' ומקבל את התשובה: "בַּנְּתֵן צָלָפְחָד לְבָתָת נָתֵן תְּנֵה אֲחֵות נָחָלה בְּתוֹךְ אֲחֵי אַבְיָהָט" (במדבר כז, ז). לאחר ארורו זה מובאים מספר דיןיהם העוסקים בירושת האדם בישראל שאין לו בן.

האם יש לקרוא את הסיפור כהצגה של טענת ירושה ותו לא? יש להבין את דבריהן של בנות צלפחד כתביעה משפטית בלבד? ואם כך הדבר, מטעוררת מיד השאלה: מדוע לא ניתנו דין הירושה בדרך שניתנו דיןאים אחרים בתורה? וזאת ועוד, לשם מה הזכיר הכתוב בבבאו לדון בסוגיה הכללית זו את שם האב ואת שמותיהם של חמש בנותיו?

בקראיה מדויקת של הסיפור נשים לב למשפט מוזר. כאשר הבנות מתארות את הרקע המשפטי שלהם, הן אומרות: "אַבְנֵנוּ מֵת בְּמִדְבָּר, וַהֲוָא לֵא קִיה בְּתֻזְקָה הַנְּעָזִים עַל הַיְּבָעֵת קָרְחָ, בַּי בְּחַטָּאוֹ מֵת" (במדבר כז, ג). מה פשר דבריהן? ומהו רלוונטי לטיעוניהן?

נראה כי באמירתן זו מבטאות בנות צלפחד את הגורמים האmittיביים לרצון בנחלה. קודם כל הן מבחרו, שאין הן באות בזרישות וברעמת, כקרח ועדתו – הנזכרים בטענתן. הן מגדריות את קrhoח ועדתו כינוועדים על הי', ומצהירות שלא איביהן, ומילא אף לא הן, משתיכיכים אליהם. הן בעצם אומרות: 'למשמע אוזן', דברינו עלולים להישמע דומים לאוטם מורדים, אך זהו דמיון חיצוני בלבד! אנו רוחקות מתפישת עולם ומדרך מחשבתם'. מtopic דבריהן מתבקש הקורא להשוות בין התמונה של בנות צלפחד הקרים, אל משה ובין התקהלוותם של קrhoח ועדתו. השוואה כזו:

בנות צלפחד זברת' (במדבר כו, ז). בפירושו הראשון מתייחס רש"י לתוכן התביעה אתה מסכימים כי:

"כן בנת צלפחד זבורות, מתרגמו: יאות. כך כתובה פרשה זו לפני במרום. מגן שראתה עין מה שלא אתה עין של משה".

בנות צלפחד ימקבלות ציון לשבח על ראייתן הנכונה בעניין זה. בפירושו השני, רש"י אינו מסתפק באישור לצדקת טענתן של בנות צלפחד במשפט הירשה, אלא מרחיב את האישור האלקי להתפעלות מאישיותן החביבת: "יפה תבעו. אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו".

סיפור המשועת של בני ישראל בדבר המשך ארבעים שנה הוא מכלול של סיפורים התמודדות בלתי פסקת על חינוך העם. הפיכתו של עם ישראל מעם של עבדים לעם הרואי ליהיכנס לאرض המובטחת הייתה כרוכה במאבקים, בקשיים ובעימותים. סיפורן של בנות צלפחד הוא נקודת אור בתהליך זה, וכאשר הן עומדות בפתח האهل מועד, אותו אהל המוזכר בעימותים רבים (חטא המרגלים, קrho ועדתו, זמרי וכובי, ועוד),anno נזכרים בדברי חז"ל: "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגלו ישראל ממצריהם" (בבלי, סוטה יא ע"ב).

אולם, בנות צלפחד לא היו רק נשים צדקניות. מותק אפיקו מצبن המשפחתי, ברורו שאינן נשואות, וכן, משפטית הן מתייחסות לאביהן; במובן זה ניתן לראותן כינערות. ובכן, גם במובן זה יש עניין בהשווהה לקrho ועדתו. מדרך של עולם, בני הנערים הם נושא דגל השינוי שבנסיבות מסוימות עלול להגיע אף למزاد. והנה כאן נתהפקו היוצרות: הזקנים והנכדים המיוצגים בעדות קורת, האמורים לשמור על מסורת הדורות, מורדים, ובני הנערים הנלהבים והסוערים, המיוצגים על ידי בנות צלפחד, מציגים ריססו ושיקול דעת. אפשר שמה שהוביל לכך הוא היונן נשים, ואפשר שיש לכך סיבה אחרת, שאינה בהכרח ידועה לנו, מכל מקום, ספר בדבר המציג לקרأت סופו את הדור החדש העומד בפתחה של ארץ חדשה ושלב ההיסטורי חדש, משתמש בדמותן של נערות אלו כדי להראות את הדרך החדשה – דרך השונה מהותית מהמודנות של קrho ועדתו.